Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
της 22ας Μαρτίου 2017 [1]

Υπόθεση C-329/15

ENEA SA
κατά
Prezes Urzędu Regulacji Energetyki

[αίτηση του Sąd Najwyższy (Ανώτατου Δικαστηρίου, Πολωνία)για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ – Κρατικές ενισχύσεις – Υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας – Προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας πλήρως ελεγχόμενος από το κράτος – Έννοια του "πλεονεκτήματος" – Αύξηση της ζητήσεως – Καταλογισμός στο κράτος – Νομοθετικό μέτρο – Μη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων – Άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ – Παράνομη εφαρμογή μέτρου κρατικής ενισχύσεως – Άμεσο αποτέλεσμα – Δυνατότητα επικλήσεως από τους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας που υπέχουν την υποχρέωση προμήθειας – Πρόστιμο σε περίπτωση αθετήσεως της υποχρεώσεως προμήθειας – Αποκλεισμός σε περίπτωση παράνομης εφαρμογής μέτρου κρατικής ενισχύσεως»

I. Εισαγωγή

1. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε στο Δικαστήριο το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο, Πολωνία) έχει τυπικά ως αντικείμενο την ερμηνεία του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, αλλά αφορά και την ερμηνεία του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ [2].

2. Η εν λόγω αίτηση υποβλήθηκε στο Δικαστήριο στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της ENEA SA και του διευθυντή της Urzędu Regulacji Energetyki (Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, Πολωνία, στο εξής: URE), με αντικείμενο την επιβολή από τον τελευταίο προστίμου στην ENEA λόγω αθετήσεως της υποχρεώσεώς της προμήθειας [3] σε ηλεκτρική ενέργεια που έχει παραχθεί με ταυτόχρονη παραγωγή θερμότητας (στο εξής: ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή).

3. Δεν αμφισβητείται ότι η ENEA αθέτησε την υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή την οποία υπείχε δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας. Εντούτοις, η ENEA υποστήριξε ότι η εν λόγω υποχρέωση προμήθειας συνιστούσε κρατική ενίσχυση κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 Βλ. σημεία 130 έως 141 των παρουσών προτάσεων.

3 Σχετικά με τον χαρακτηρισμό της υποχρεώσεως ως υποχρεώσεως όχι αγοράς, αλλά προμήθειας, βλ. σημείο 38 των παρουσών προτάσεων.

4. Για τους λόγους που εκτίθενται κατωτέρω, εκτιμώ ότι η εν λόγω υποχρέωση προμήθειας δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως κρατική ενίσχυση, δεδομένου ότι το πλεονέκτημα το οποίο παρέχει στους παραγωγούς του συγκεκριμένου είδους ηλεκτρικής ενέργειας δεν χορηγείται μέσω κρατικών πόρων.

II. Το νομικό πλαίσιο

5. Το άρθρο 9a, παράγραφος 8, του Ustawa Prawo Energetyczne (νόμου για την ενέργεια[4]), το οποίο προστέθηκε με τροποποιητικό νόμο της 4ης Μαρτίου 2005[5], καθιερώνει υποχρέωση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή. Κατά την εν λόγω διάταξη:

«Ενεργειακές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή στην εμπορία της και πωλούν την εν λόγω ενέργεια σε τελικούς καταναλωτές οι οποίοι είναι συνδεδεμένοι με το δίκτυο ηλεκτρισμού στο έδαφος της Δημοκρατίας της Πολωνίας υποχρεούνται, εφόσον τούτο καθορίζεται σε νομικές διατάξεις που εκδόθηκαν βάσει της παραγράφου 10, να αγοράζουν [ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή] προερχόμενη από πηγές ενέργειας που βρίσκονται στο έδαφος της [Δημοκρατίας της] Πολωνίας.»

6. Κατά το άρθρο 56, παράγραφος 1, σημείο 1a, του νόμου για την ενέργεια:

«Τιμωρείται με πρόστιμο κάθε πρόσωπο […] το οποίο αθετεί την υποχρέωσή του αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και θερμότητας, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 9a, παράγραφοι 6 έως 8.»

7. Το άρθρο 56, παράγραφος 2, του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«Το προβλεπόμενο στην παράγραφο 1 πρόστιμο επιβάλλεται από τον διευθυντή της URE.»

8. Το άρθρο 56, παράγραφος 2b, του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«Το προϊόν των προστίμων τα οποία επιβάλλονται στις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1, σημείο 1a, λόγω αθετήσεως των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 9a, παράγραφοι 1 και 6 έως 8, διατίθεται στο Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej [εθνικό ταμείο για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των υδάτων, Πολωνία].»

9. Όσον αφορά το έτος 2006, το ποσοστό που έπρεπε να επιτευχθεί για την εκπλήρωση της εν λόγω υποχρεώσεως αγοράς καθορίστηκε με το άρθρο 5, σημείο 2, της rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku zakupu energii elektrycznej wytwarzanej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła (εκτελεστικής αποφάσεως του υπουργού Οικονομίας και Εργασίας, για τη λεπτομερέστερη ρύθμιση της υποχρεώσεως αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας, της 9ης Δεκεμβρίου 2004[6], στο εξής: εκτελεστική απόφαση).

10. Κατά την ως άνω διάταξη, η εν λόγω υποχρέωση αγοράς θεωρούνταν εκπληρωθείσα εάν η ηλεκτρική ενέργεια που αγοράστηκε από συνδυασμένες πηγές ενέργειας συνδεδεμένες με το δίκτυο ή παράχθηκε από την οικεία επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας από τις δικές της συνδυασμένες πηγές ενέργειας αντιπροσώπευε, για το έτος 2006, μερίδιο τουλάχιστον ίσο με 15 % των συνολικών ετήσιων πωλήσεων ηλεκτρικής ενέργειες στους πελάτες που αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια για την κάλυψη των ιδίων αναγκών τους.

4 *Dz. U.* αριθ. 135, σημείο 1144.

5 *Dz. U.* αριθ. 62, σημείο 552.

6 *Dz. U.* αριθ. 267, σημείο 2657.

III. Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

11. Η ENEA είναι εταιρεία ιδιωτικού δικαίου πλήρως ελεγχόμενη από το πολωνικό κράτος, η οποία παράγει, εμπορεύεται και πωλεί ηλεκτρική ενέργεια.

12. Με απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2008, ο διευθυντής της URE επέβαλε στην ENEA πρόστιμο ύψους 7 594 613,28 πολωνικών ζλότι (PLN) (περίπου 2 011 813 ευρώ) λόγω αθετήσεως, το 2006, της υποχρεώσεως αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, την οποία η ENEA υπείχε δυνάμει του άρθρου 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια.

13. Συγκεκριμένα, κατά το 2006, η ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή που αγόρασε και μεταπώλησε η ENEA σε πελάτες που αγόρασαν την εν λόγω ηλεκτρική ενέργεια για την κάλυψη των αναγκών τους αντιπροσώπευε μόνο 14,596 % των συνολικών πωλήσεών της σε τέτοιους πελάτες, αντί του προβλεπόμενου από το άρθρο 5, σημείο 2, της αποφάσεως 15 %.

14. Η ENEA προσέφυγε κατά της αποφάσεως του διευθυντή της URE ενώπιον του Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (πρωτοδικείο Βαρσοβίας – δικαστήριο προστασίας του ανταγωνισμού και των καταναλωτών).

15. Με απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2009, το ως άνω δικαστήριο έκανε δεκτή την προσφυγή της ENEA και ακύρωσε το επιβληθέν πρόστιμο. Εντούτοις, το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας, Πολωνία) εξαφάνισε την απόφαση αυτή με απόφαση που εξέδωσε στις 24 Νοεμβρίου 2010.

16. Κατόπιν της αποφάσεως αυτής, το Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (πρωτοδικείο Βαρσοβίας – δικαστήριο ανταγωνισμού και προστασίας του καταναλωτών) απέρριψε την προσφυγή της ENEA με απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2011, την οποία, ωστόσο, επίσης εξαφάνισε το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας) με απόφαση που εξέδωσε στις 29 Μαΐου 2012.

17. Αφού εξέτασε τη διαφορά της κύριας δίκης για τρίτη φορά, το Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (πρωτοδικείο Βαρσοβίας – δικαστήριο ανταγωνισμού και προστασίας του καταναλωτών) απέρριψε εκ νέου την προσφυγή της ENEA με απόφαση που εξέδωσε στις 10 Δεκεμβρίου 2012.

18. Αποφαινόμενο στην κατ' έφεση δίκη, με την απόφαση που εξέδωσε στις 14 Οκτωβρίου 2013, το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας) μείωσε το επιβληθέν στην ENEA πρόστιμο σε 3 600 000 PLN (περίπου 860 760 ευρώ), λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης καθώς και τον βαθμό αθετήσεως της επίμαχης υποχρεώσεως.

19. Η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο υπέβαλε τις ακόλουθες παρατηρήσεις.

20. Οι διάδικοι δεν αμφισβητούν ότι η ENEA αθέτησε την προβλεπόμενη στο άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια υποχρέωση το 2006. Αντιθέτως, η διαφορά στην κατ' αναίρεση δίκη αφορά τη νομιμότητα της επιβολής προστίμου βάσει του άρθρου 56, παράγραφος 1, σημείο 1a, του νόμου για την ενέργεια λόγω αθετήσεως της υποχρεώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 9a, παράγραφος 8, του ιδίου νόμου.

21. Η υποχρέωση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή δεν σήμαινε ότι μια επιχείρηση, όπως η ENEA, υποχρεούνταν να αποδεχθεί όλες τις προσφορές πωλήσεως ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, ανεξαρτήτως ποσότητας, τιμής ή άλλων παραγόντων. Μια τέτοια επιχείρηση υποχρεούνταν να πωλεί στους τελικούς καταναλωτές ελάχιστο ποσοστό ηλεκτρικής ενέργειας από

συμπαραγωγή, το οποίο καθορίστηκε σε 15 % των πωλούμενων ποσοτήτων σε τέτοιους καταναλωτές για το 2006. Το ποσοστό αυτό μπορούσε να επιτευχθεί είτε με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή εντός της ίδιας της επιχειρήσεως ή με την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή από τρίτους παραγωγούς.

22. Σε περίπτωση αγοράς από τρίτους παραγωγούς, η τιμή αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή καθοριζόταν από τους συμβαλλομένους, ήτοι την υπόχρεη να προβεί στην αγορά επιχείρηση και τον παραγωγό ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, χωρίς εξωτερική παρέμβαση.

23. Εντούτοις, ο διευθυντής της URE είχε την εξουσία να καθορίζει, κατά την έγκριση του τιμολογίου που εφαρμόζει κάθε επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας, το ύψος της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή που θεωρούσε ως εύλογο τίμημα για τον υπολογισμό της μέγιστης τιμής που μπορούσε να ζητηθεί να καταβάλουν κατά την πώληση ηλεκτρικής ενέργειας οι τελικοί καταναλωτές.

24. Οι επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας που υποχρεούνταν να αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή την αγόραζαν ενίοτε σε τιμή κατώτερη από εκείνη που ο διευθυντής της URE θεωρούσε εύλογη. Ωστόσο, υπήρχαν επίσης περιπτώσεις στις οποίες οι εν λόγω επιχειρήσεις αγόραζαν ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή σε τιμή υψηλότερη από εκείνη την οποία ο διευθυντής της URE θεωρούσε εύλογη, ακόμη και υψηλότερη από την τιμή πωλήσεως στους τελικούς καταναλωτές που καθοριζόταν στο τιμολόγιο της οικείας επιχειρήσεως, όπως αυτό εγκρίθηκε από τον διευθυντή της URE.

25. Επομένως, αρκετές επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας οι οποίες δεν τήρησαν την προβλεπόμενη στο άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια υποχρέωση, όπως η ENEA στη διαφορά της κύριας δίκης, απέρριψαν προσφορές πωλήσεως ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή σε τιμή αισθητά υψηλότερη από το επίπεδο που έλαβε υπόψη ο διευθυντής της URE κατά την έγκριση του τιμολογίου τους.

26. Εξάλλου, κατά τον χρόνο των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών για τη διαφορά της κύριας δίκης, υπήρχε στην πολωνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας έλλειψη ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή. Η εν λόγω έλλειψη είχε υποχρεώσει τον διευθυντή της URE να προβλέψει διάφορες λύσεις για την τεχνητή αύξηση της ποσότητας της εν λόγω ηλεκτρικής ενέργειας, όπως συμφωνίες πωλήσεως συμβατικής ηλεκτρικής ενέργειας με αντάλλαγμα ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή.

27. Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται ιδίως από τον χαρακτηρισμό, σε σχέση με το άρθρο 107 ΣΛΕΕ, της υποχρεώσεως αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή που προβλέπεται στο άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια. Εάν η εν λόγω υποχρέωση πρέπει να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το συγκεκριμένο καθεστώς δεν κοινοποιήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή βάσει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

28. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι τείνει προς την άποψη ότι, κατά το άρθρο 107 ΣΛΕΕ, η εν λόγω υποχρέωση δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, καθόσον δεν συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων, εν αντιθέσει προς όσα διατείνεται η ENEA, και παραπέμπει συναφώς στη νομολογία του Δικαστηρίου[7].

7 Αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160)· της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294)· της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, EU:C:2008:413), καθώς και της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851).

29. Στο πλαίσιο αυτό το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 107 ΣΛΕΕ την έννοια ότι η υποχρέωση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας [που έχει παραχθεί με ταυτόχρονη παραγωγή θερμότητας], η οποία θεσπίσθηκε [από την εθνική νομοθεσία], αποτελεί κρατική ενίσχυση;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, έχει το άρθρο 107 ΣΛΕΕ την έννοια ότι επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας ελεγχόμενη από το κράτος μέλος η οποία υπείχε την υποχρέωση που χαρακτηρίζεται ως κρατική ενίσχυση μπορεί να προβάλει παράβαση της εν λόγω διατάξεως σε δίκη ενώπιον εθνικού δικαστηρίου;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα, έχει το άρθρο 107 ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παράγραφος 3, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση την έννοια ότι η έλλειψη συμφωνίας προς το άρθρο 107 ΣΛΕΕ της υποχρεώσεως που επιβάλλεται από την εθνική νομοθεσία αποκλείει τη δυνατότητα επιβολής προστίμου σε επιχείρηση η οποία δεν συμμορφώθηκε με την υποχρέωση αυτή;»

IV. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

30. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 3 Ιουλίου 2015.

31. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η ΕΝΕΑ, η Πολωνική Κυβέρνηση και η Επιτροπή.

32. Στην επ' ακροατηρίου συζήτηση, που διεξήχθη στις 11 Ιανουαρίου 2017, παρέστησαν η ΕΝΕΑ, η Πολωνική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, οι οποίες ανέπτυξαν τις προφορικές παρατηρήσεις τους.

V. Εκτίμηση

33. Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει εάν η επιβληθείσα με την εθνική νομοθεσία υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή, η οποία αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, πρέπει να χαρακτηρισθεί ως κρατική ενίσχυση κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

34. Τα δύο άλλα ερωτήματα υποβάλλονται μόνο για την περίπτωση που το Δικαστήριο απαντήσει καταφατικά στο πρώτο ερώτημα. Για τους λόγους που εκτίθενται κατωτέρω, θα προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει αρνητικά στο πρώτο ερώτημα, υπό την έννοια ότι η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας δεν συνιστά κρατική ενίσχυση. Εντούτοις, χάριν πληρότητας, θα εξετάσω συνοπτικά τα δύο άλλα ερωτήματα στο τέλος των παρατηρήσεών μου.

Α. Επί της υπάρξεως κρατικής ενισχύσεως (πρώτο ερώτημα)

35. Κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, εκτός εάν οι Συνθήκες ορίζουν άλλως, ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές.

36. Κατά πάγια νομολογία, ο χαρακτηρισμός μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, προϋποθέτει τη συνδρομή τεσσάρων προϋποθέσεων, ήτοι απαιτεί να πρόκειται για παρέμβαση του κράτους ή [8] με κρατικούς πόρους, η παρέμβαση αυτή να είναι ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, να παρέχει επιλεκτικό πλεονέκτημα στον αποδέκτη της και να νοθεύει ή να υπάρχει κίνδυνος να νοθεύσει τον ανταγωνισμό [9].

37. Για να καθοριστεί εάν οι ως άνω προϋποθέσεις πληρούνται υπό τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης, πρέπει να προσδιορισθούν επακριβώς τα χαρακτηριστικά του επίμαχου στην εν λόγω διαφορά εθνικού καθεστώτος.

1. Επί των χαρακτηριστικών της επίμαχης στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρεώσεως προμήθειας

38. Τυπικά, το άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια καθιερώνει υποχρέωση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή. Επισημαίνω, εντούτοις, ότι το άρθρο 5, σημείο 2, της εκτελεστικής αποφάσεως προβλέπει τη δυνατότητα επιχειρήσεως ηλεκτρικής ενέργειας, όπως η ENEA, να εκπληρώσει την εν λόγω υποχρέωση όχι αγοράζοντας αλλά παράγοντας η ίδια ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή, όπως επιβεβαίωσε το αιτούν δικαστήριο [10]. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι η εν λόγω υποχρέωση δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται ως υποχρέωση αγοράς, αλλά ως υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή.

39. Βάσει του άρθρου 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια, η εν λόγω υποχρέωση προμήθειας αφορά κάθε επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας η οποία παράγει ή προμηθεύει ηλεκτρική ενέργεια και την πωλεί σε τελικούς καταναλωτές συνδεδεμένους με το δίκτυο στην επικράτεια της Πολωνίας (στο εξής: προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας).

40. Στο πλαίσιο αυτό, κάθε προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας υποχρεούται να προμηθεύεται ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή σε ποσοστό 15 % της ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας που πωλεί στους τελικούς καταναλωτές κατά τη διάρκεια του έτους. Με άλλα λόγια, 15 % της ετησίως πωλούμενης σε τελικούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να προέρχεται από ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή.

41. Ο διευθυντής της URE έχει την εξουσία να επιβάλλει πρόστιμο σε οποιονδήποτε προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας αθετεί την υποχρέωσή του προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή. Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά συγκεκριμένα το πρόστιμο το οποίο επέβαλε για τον λόγο αυτό στην ENEA ο διευθυντής της URE.

42. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή δεν υπόκειται σε κανέναν άλλον κανόνα. Ειδικότερα, η τιμή αγοράς συμφωνείται ελεύθερα από τους συναλλασσόμενους, χωρίς να αποτελεί αντικείμενο κατώτατου ή ανώτατου ορίου επιβληθέντος από τις δημόσιες αρχές.

43. Παρ' όλα αυτά, η μέγιστη τιμή πωλήσεως ηλεκτρικής ενέργειας στους τελικούς καταναλωτές έπρεπε να εγκριθεί, για κάθε προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας, από τον διευθυντή της URE, όπως διευκρίνισε το αιτούν δικαστήριο [11].

8 Για τον σωρευτικό χαρακτήρα των προϋποθέσεων καταλογισμού και χρησιμοποιήσεως κρατικών πόρων, βλ. σημείο 63 των παρουσών προτάσεων.

9 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 15 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), της 16ης Απριλίου 2015, Τράπεζα Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, σκέψη 17 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Επιτροπή κατά Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, σκέψη 40).

10 Βλ. σημείο 21 των παρουσών προτάσεων.

11 Βλ. σημεία 23 έως 25 των παρουσών προτάσεων.

44. Επομένως, στην Πολωνία, η κρατική δράση στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή περιορίζεται στις δύο ακόλουθες παρεμβάσεις:

– αφενός, στην επιβολή υποχρεώσεως προμήθειας στους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας, και

– αφετέρου, στον καθορισμό μέγιστης τιμής για την πώληση ηλεκτρικής ενέργειας στους τελικούς καταναλωτές, με αποτέλεσμα να περιορίζεται δυνητικά η ικανότητα των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας να μετακυλίουν στους εν λόγω καταναλωτές το επιπλέον κόστος που απορρέει από την υποχρέωση προμήθειας.

45. Συναφώς, επισημαίνω επίσης ότι οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας τους οποίους βαρύνει η υποχρέωση προμήθειας είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις με κερδοσκοπικό χαρακτήρα, περιλαμβανομένων των προμηθευτών –όπως η ΕΝΕΑ– στους οποίους το κράτος είναι μέτοχος πλειοψηφίας.

46. Όσον αφορά ειδικότερα τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης, δεν προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο ότι οι αποφάσεις της ΕΝΕΑ υπαγορεύθηκαν από άλλους παράγοντες εκτός από το εμπορικό συμφέρον της.

47. Συναφώς, η ΕΝΕΑ εξέθεσε στις γραπτές και προφορικές παρατηρήσεις της ότι, το 2005, σύναψε δύο συμβάσεις προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή, οι οποίες θα της παρείχαν τη δυνατότητα να επιτύχει το ελάχιστο ποσοστό του 15 % που πρόβλεπε η πολωνική νομοθεσία για το 2006, αλλά οι εν λόγω συμβάσεις εκτελέσθηκαν μόνο εν μέρει, λόγω των ιδιαίτερα ήπιων κλιματικών συνθηκών που επικράτησαν στην Πολωνία κατά τη σχετική περίοδο [12].

48. Εντούτοις, η ΕΝΕΑ αναγνώρισε επίσης ότι απέρριψε, κατά το 2006, αρκετές προσφορές πωλήσεως ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή των οποίων η τιμή ήταν από 46 % έως 75,6 % ανώτερη της μέσης τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας στην ανταγωνιστική αγορά. Επιπλέον, η ΕΝΕΑ διευκρίνισε ότι το πρόστιμο που αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης επιβλήθηκε λόγω της αποφάσεώς της να απορρίψει τις εν λόγω προσφορές πωλήσεως.

49. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο τόνισε, καταρχάς, ότι, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η προσφεύγουσα είναι πλήρως ελεγχόμενη από το κράτος, η αυτονομία της δεν έχει περιοριστεί από τις δημόσιες αρχές, οι οποίες δεν εξέδωσαν καμία οδηγία σχετικά με την εκπλήρωση της υποχρεώσεως προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή. Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε, ακολούθως, ότι η συμπεριφορά της ΕΝΕΑ στην αγορά ουδόλως αποκλίνει από τη συμπεριφορά επιχειρήσεων που ελέγχονται από ιδιωτικά κεφάλαια, όπως καταδεικνύεται ιδίως από την απόρριψη των προμνησθεισών προσφορών πωλήσεων λόγω της τιμής τους, την οποία η ΕΝΕΑ θεώρησε υπερβολική. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε ότι η ΕΝΕΑ δραστηριοποιείται υπό μορφή ανώνυμης εταιρείας και αντιμετωπίζεται όπως κάθε άλλη ιδιωτική επιχείρηση όσον αφορά τους κανόνες του ανταγωνισμού.

50. Θα εξετάσω την ύπαρξη κρατικής ενισχύσεως κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, βάσει των εν λόγω χαρακτηριστικών, εξετάζοντας διαδοχικά την τήρηση των προϋποθέσεων που μνημονεύονται στο σημείο 36 των παρουσών προτάσεων. Κατά την άποψη μου, το επίμαχο στη διαφορά της κύριας δίκης καθεστώς πληροί όλες τις εν λόγω προϋποθέσεις πλην εκείνης που αφορά τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων, γεγονός το οποίο αποκλείει τον χαρακτηρισμό του ως κρατικής ενισχύσεως.

12 Δεδομένου ότι το συγκεκριμένο είδος ηλεκτρικής ενέργειας παράγεται μαζί με τη θερμότητα, μείωση της ζητήσεως θερμότητας συνεπάγεται μείωση προσφοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή.

2. Επί της υπάρξεως επιλεκτικού πλεονεκτήματος

51. Κατά πάγια νομολογία, θεωρούνται ως κρατικές ενισχύσεις οι παρεμβάσεις οι οποίες, υπό οποιαδήποτε μορφή, είναι ικανές να ευνοούν άμεσα ή έμμεσα επιχειρήσεις ή οι οποίες πρέπει να θεωρούνται ως οικονομικό πλεονέκτημα που η ωφελούμενη επιχείρηση δεν θα είχε υπό ομαλές συνθήκες αγοράς [13].

52. Το Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε επί της συγκεκριμένης προϋποθέσεως στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση Association Vent De Colère! κ.λπ., η οποία αφορούσε υποχρέωση αγοράς ηλεκτρισμού παραγόμενου από αιολική ενέργεια συνοδευόμενη από μηχανισμό αντισταθμίσεως του επιπλέον κόστους που συνεπαγόταν η εν λόγω υποχρέωση [14].

53. Εξάλλου, το Δικαστήριο εξέτασε μόνο συνοπτικά την εν λόγω προϋπόθεση στην απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση PreussenElektra. Συγκεκριμένα, στη σκέψη 54 της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο επισήμανε ότι δεν αμφισβητείται ότι η υποχρεωτική αγορά, *σε καθοριζόμενες ελάχιστες τιμές*, του παραγομένου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ηλεκτρικού ρεύματος παρέχει ένα βέβαιο οικονομικό πλεονέκτημα στους παραγωγούς αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος, καθόσον τους εξασφαλίζει, χωρίς κανένα κίνδυνο, υψηλότερα κέρδη από αυτά που θα πραγματοποιούσαν αν αυτή δεν υπήρχε. Συναφώς, υπενθυμίζω ότι οι ελάχιστες τιμές που είχαν θεσπίσει οι γερμανικές αρχές ήταν ανώτερες από την πραγματική οικονομική αξία αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος [15].

54. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, είναι πρόδηλο ότι οι επιχειρήσεις που παρήγαν ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές είχαν ένα πλεονέκτημα κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθόσον είχαν διασφαλίσει πωλήσεις σε τιμή υψηλότερη από την πραγματική αξία της παραγωγής τους.

55. Εντούτοις, οι περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης διαφέρουν από εκείνες οι οποίες οδήγησαν στην έκδοση της αποφάσεως στην υπόθεση PreussenElektra λόγω της απουσίας ελάχιστου ορίου τιμής για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, όπως επισήμανα στο σημείο 42 των παρουσών προτάσεων. Ως εκ τούτου, απόκειται στο Δικαστήριο να καθορίσει αν η απλή υποχρέωση προμήθειας παρέχει πλεονέκτημα στους παραγωγούς του προϊόντος που αφορά η συγκεκριμένη υποχρέωση.

56. Εκτιμώ ότι αναμφισβήτητα αυτό συμβαίνει εν προκειμένω.

57. Βεβαίως, το πλεονέκτημα που παρέχει η υποχρέωση προμήθειας είναι λιγότερο άμεσο όταν αυτή δεν συνοδεύεται από ελάχιστο όριο τιμής ανώτερο από την οικονομική αξία του οικείου προϊόντος.

58. Εντούτοις, το πρακτικό αποτέλεσμα μιας τέτοιας υποχρεώσεως προμήθειας είναι η πρόκληση αυξήσεως της ζητήσεως για το οικείο προϊόν, η οποία δεν θα είχε επέλθει υπό τις κανονικές συνθήκες της πολωνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

13 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, EU:C:2008:413, σκέψη 79 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και της 16ης Απριλίου 2015, Τράπεζα Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, σκέψη 20 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

14 Βλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013 (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 15).

15 Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2001 (C-379/98, EU:C:2001:160, σκέψη 56).

59. Με την αύξηση αυτή της ζητήσεως ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή παρασχέθηκε ένα πλεονέκτημα στους παραγωγούς της εν λόγω ηλεκτρικής ενέργειας. Συγκεκριμένα, η αύξηση της ζητήσεως για ένα δεδομένο αγαθό τείνει να αυξάνει τόσο την ποσότητα των πωλούμενων αγαθών όσο και την τιμή πωλήσεως των εν λόγω αγαθών[16]. Ειδικότερα, η υποχρέωση προμήθειας βελτίωσε τη διαπραγματευτική θέση των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, καθόσον οι δυνητικοί πελάτες τους όφειλαν να αγοράζουν ορισμένη ποσότητα από την ηλεκτρική ενέργεια που αυτοί παρήγαν.

60. Αυτό προσάπτει, κατ' ουσίαν, η ΕΝΕΑ όσον αφορά την επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας, υποστηρίζοντας ότι η εν λόγω υποχρέωση έδωσε τη δυνατότητα στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή να απαιτούν τιμή αγοράς ανώτερη από την οικονομική αξία του συγκεκριμένου είδους ηλεκτρικής ενέργειας και, ενίοτε, ανώτερη και από τη μέγιστη τιμή πωλήσεως στους τελικούς καταναλωτές που επέβαλε ο διευθυντής της URE[17].

61. Επομένως, μεταβάλλοντας τις κανονικές συνθήκες της αγοράς προς όφελος των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, η υποχρέωση προμήθειας παρέχει σε αυτούς πλεονέκτημα κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

62. Εξάλλου, είναι αναμφισβήτητο ότι το εν λόγω πλεονέκτημα είναι επιλεκτικό, όπως προβλέπεται στο άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ[18], δεδομένου ότι ευνοεί μόνο την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή.

3. Επί της δυνατότητας καταλογισμού του πλεονεκτήματος στο πολωνικό κράτος και της μη χρησιμοποιήσεως κρατικών πόρων

63. Κατά πάγια νομολογία, για να μπορούν ορισμένα πλεονεκτήματα να χαρακτηρισθούν ως ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ πρέπει, αφενός, να έχουν παρασχεθεί άμεσα ή έμμεσα με κρατικούς πόρους και, αφετέρου, να μπορούν να καταλογιστούν στο κράτος. Επομένως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η έκφραση «ενισχύσεις χορηγούμενες από τα κράτη ή από κρατικούς πόρους» περιλαμβάνει δύο σωρευτικές προϋποθέσεις οι οποίες αφορούν αντίστοιχα τη χρηματοδότηση του χορηγούμενου πλεονεκτήματος, η οποία πρέπει να προέρχεται από κρατικούς πόρους, και την απόφαση χορηγήσεως του εν λόγω πλεονεκτήματος, η οποία πρέπει να μπορεί να καταλογιστεί στο κράτος[19].

64. Στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, η ΕΝΕΑ και η Επιτροπή εκτιμούν ότι οι δύο αυτές προϋποθέσεις πληρούνται. Η Πολωνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν πληρούται καμία από τις δύο προϋποθέσεις.

65. Για τους λόγους που εκτίθενται κατωτέρω, εκτιμώ ότι η χορήγηση του επίμαχου στη διαφορά της κύριας δίκης πλεονεκτήματος μπορεί να καταλογιστεί στο πολωνικό κράτος, αλλά δεν συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων.

16 Για κλασική περιγραφή των συνεπειών της αυξήσεως της ζητήσεως για δεδομένο αγαθό, βλ. Samuelson, P. A., και Nordhaus, W. D., *Economics*, McGraw-Hill Higher Education, 2009, 19η έκδ., σ. 55 και 56.

17 Βλ. σημείο 48 των παρουσών προτάσεων.

18 Βλ., συναφώς, απόφαση της 16ης Απριλίου 2015, Τράπεζα Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

19 Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 16 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και διάταξη της 22ας Οκτωβρίου 2014, Elcogás (C-275/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2314, σκέψη 21). Βλ., επίσης, Bacon, K., *European Union Law of State Aids*, OUP, Oxford, 2013, 2η έκδ., αριθ. 2.96 επ.· Piernas López, J. J., *The Concept of State Aid Under EU Law*, OUP, Oxford, 2015, κεφ. 6.

α) Επί της παρεμβάσεως οργανισμών διαφορετικών από το κράτος

66. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά τη χορήγηση πλεονεκτήματος που συνεπάγεται την παρέμβαση οργανισμών διαφορετικών από το κράτος, ήτοι των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας οι οποίοι υποχρεούνται να προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή.

67. Συναφώς, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι δεν πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ των περιπτώσεων όπου η ενίσχυση χορηγείται απ' ευθείας από το κράτος και εκείνων όπου η ενίσχυση χορηγείται μέσω δημόσιου ή ιδιωτικού φορέα ο οποίος έχει οριστεί ή δημιουργηθεί από το κράτος αυτό [20].

68. Σκοπός της υπαγωγής στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ των πλεονεκτημάτων που χορηγούνται μέσω οργανισμών διαφορετικών από το κράτος είναι, ορθώς, η διαφύλαξη της πρακτικής αποτελεσματικότητας της απαγορεύσεως των κρατικών ενισχύσεων. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν μπορεί να επιτρέπει να καταστρατηγούνται οι διατάξεις περί κρατικών ενισχύσεων λόγω του γεγονότος και μόνον ότι δημιουργούνται αυτόνομοι φορείς επιφορτισμένοι με τη χορήγηση ενισχύσεων [21]. Με άλλα λόγια, σκοπός της εν λόγω νομολογίας ήταν να αποτραπεί ο κίνδυνος να διαφεύγουν ορισμένες περιπτώσεις από το πεδίο εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων.

69. Εντούτοις, η απόφαση υπαγωγής στην ως άνω διάταξη των πλεονεκτημάτων που χορηγούνται μέσω οργανισμών διαφορετικών από το κράτος αναδεικνύει έναν ιδιαίτερο κίνδυνο υπαγωγής στη σχετική ρύθμιση περιπτώσεων που δεν θα έπρεπε να εμπίπτουν σε αυτήν, έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνονται πλεονεκτήματα τα οποία δεν μπορούν να καταλογιστούν στο κράτος ή δεν συνεπάγονται τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων. Ειδικότερα, υπενθυμίζεται ότι δεν συνιστούν κρατικές ενισχύσεις τα πλεονεκτήματα των οποίων η χορήγηση καθίσταται μεν υποχρεωτική από το κράτος, αλλά δεν συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων [22].

70. Στο πλαίσιο των πλεονεκτημάτων που χορηγούνται από οργανισμούς διαφορετικούς από το κράτος, η ερμηνεία των προϋποθέσεων της δυνατότητας καταλογισμού στο κράτος και της χρησιμοποιήσεως κρατικών πόρων επιδιώκει την εξισορρόπηση των κινδύνων να διαφεύγουν ορισμένες περιπτώσεις από το πεδίο εφαρμογής της σχετικής ρυθμίσεως και υπαγωγής στη ρύθμιση αυτή περιπτώσεων που δεν θα έπρεπε να εμπίπτουν σε αυτήν. Θα εξετάσω υπό το πρίσμα αυτό τις δύο προϋποθέσεις υπό τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης.

β) Η χορήγηση του επίμαχου στη διαφορά της κύριας δίκης πλεονεκτήματος μπορεί να καταλογιστεί στο πολωνικό κράτος

71. Όσον αφορά την προϋπόθεση που σχετίζεται με τη δυνατότητα καταλογισμού του μέτρου, πρέπει να εξεταστεί αν οι δημόσιες αρχές πρέπει να θεωρηθούν ως εμπλεκόμενες στη λήψη του μέτρου αυτού [23].

20 Βλ. ιδίως αποφάσεις της 22ας Μαρτίου 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, σκέψη 21), καθώς και της 15ης Ιουλίου 2004, Pearle κ.λπ. (C-345/02, EU:C:2004:448, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

21 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294, σκέψη 23).

22 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 24ης Ιανουαρίου 1978, van Tiggele (82/77, EU:C:1978:10, σκέψεις 24 έως 26), και της 13ης Μαρτίου 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, σκέψεις 59 έως 61).

23 Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 17), καθώς και διάταξη της 22ας Οκτωβρίου 2014, Elcogás (C-275/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2314, σκέψη 22).

72. Συναφώς, και όπως υποστήριξαν η ΕΝΕΑ και η Επιτροπή, η υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή θεσπίστηκε με νομοθετική διάταξη, ήτοι το άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι καταλογίζεται στο κράτος[24].

73. Η Πολωνική Κυβέρνηση αμφισβήτησε την εν λόγω δυνατότητα καταλογισμού, τονίζοντας ότι τα βασικά στοιχεία της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή καθορίζονται από τους συναλλασσόμενους, υπό τους όρους της αγοράς, χωρίς παρέμβαση του κράτους.

74. Εκτιμώ ότι το επιχείρημα αυτό βασίζεται σε εσφαλμένο προσδιορισμό του επίμαχου στη διαφορά της κύριας δίκης πλεονεκτήματος. Βεβαίως, το πολωνικό κράτος δεν ρύθμισε άμεσα τους όρους –ιδίως την τιμή πωλήσεως– υπό τους οποίους πραγματοποιούνται οι αγορές ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω συναλλαγές διεξάγονται «υπό τους όρους της αγοράς» ηλεκτρικής ενέργειας, όπως υποστήριξε η Πολωνική Κυβέρνηση.

75. Εντούτοις, το πλεονέκτημα που παρέχει η υποχρέωση προμήθειας έγκειται ακριβώς στη μεταβολή των όρων της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και, ειδικότερα, στην αύξηση της ζητήσεως για ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή[25]. Από την άλλη πλευρά, είναι αναμφισβήτητο ότι η εν λόγω μεταβολή προκαλείται από την προβλεπόμενη στο άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια υποχρέωση προμήθειας και ότι, επομένως, αυτή καταλογίζεται στο πολωνικό κράτος.

76. Με άλλα λόγια, οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας δεν χορήγησαν αυθόρμητα το επίμαχο στη διαφορά της κύριας δίκης πλεονέκτημα στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, αλλά αυτό προκύπτει από νομοθετικές και κανονιστικές πράξεις εκδοθείσες από το πολωνικό κράτος. Υπ' αυτή την έννοια, εκτιμώ ότι δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η χορήγηση του εν λόγω πλεονεκτήματος καταλογίζεται στο πολωνικό κράτος.

77. Εντούτοις, πρέπει να διαπιστωθεί κατά πόσον η χορήγηση του εν λόγω πλεονεκτήματος χρηματοδοτήθηκε με κρατικούς πόρους.

γ) Η χορήγηση του επίμαχου στη διαφορά της κύριας δίκης πλεονεκτήματος δεν συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων

78. Η ΕΝΕΑ και η Επιτροπή υποστήριξαν ότι το χορηγηθέν στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή πλεονέκτημα χρηματοδοτήθηκε από κρατικούς πόρους.

79. Είμαι, εντούτοις, πεπεισμένος ότι το εν λόγω πλεονέκτημα δεν χρηματοδοτήθηκε από κρατικούς πόρους, όπως ορθώς υποστήριξε η Πολωνική Κυβέρνηση. Συγκεκριμένα, εκτιμώ ότι οι περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης μπορούν να συγκριθούν, όσον αφορά την έννοια της κρατικής ενισχύσεως, με εκείνες που οδήγησαν στην έκδοση της αποφάσεως PreussenElektra[26].

80. Συναφώς, και όπως θα εξηγήσω κατωτέρω[27], εκτιμώ ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μην ερμηνευθεί με τυπολατρικό και επιλεκτικό τρόπο η απόφαση που εκδόθηκε στην υπόθεση Stardust Marine[28], με κίνδυνο να προκληθεί σημαντική επέκταση του πεδίου εφαρμογής της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως.

24 Βλ., συναφώς, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψη 18), καθώς και διάταξη της 22ας Οκτωβρίου 2014, Elcogás (C-275/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2314, σκέψη 23).

25 Βλ. σημεία 58 έως 61 των παρουσών προτάσεων.

26 Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2001 (C-379/98, EU:C:2001:160).

27 Βλ. σημεία 89 έως 104 των παρουσών προτάσεων.

28 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).

1) Επί της μη χρησιμοποιήσεως κρατικών πόρων

81. Όπως εξήγησα στα σημεία έως των παρουσών προτάσεων, το πλεονέκτημα που χορηγήθηκε στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή συνίσταται στην αύξηση της ζητήσεως λόγω της επίμαχης στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρεώσεως προμήθειας, η οποία τείνει να αυξάνει την ποσότητα των πωλήσεων ή/και την τιμή πωλήσεως για το συγκεκριμένο είδος ηλεκτρικής ενέργειας.

82. Πρέπει να καθοριστεί κατά πόσον το εν λόγω πλεονέκτημα χορηγείται μέσω κρατικών πόρων.

83. Εκτιμώ ότι δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση. Συγκεκριμένα, εκτιμώ ότι το εν λόγω πλεονέκτημα χορηγείται μέσω μεταβιβάσεως πόρων μεταξύ ιδιωτών. Ειδικότερα, το εν λόγω πλεονέκτημα χορηγείται εις βάρος των παραγωγών άλλων ειδών ηλεκτρικής ενέργειας –καθόσον αυτοί θα πωλήσουν την ηλεκτρική ενέργεια την οποία παράγουν σε μικρότερες ποσότητες ή σε χαμηλότερη τιμή– και των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας –καθόσον αυτοί υποχρεούνται να αγοράσουν ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή σε τιμή υψηλότερη από την τιμή πωλήσεως της ηλεκτρικής ενέργειας που προσφέρουν οι παραγωγοί άλλων ειδών ηλεκτρικής ενέργειας.

84. Με άλλα λόγια, το πλεονέκτημα που χορηγεί το πολωνικό κράτος στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή «χρηματοδοτείται» από τους παραγωγούς άλλων ειδών ηλεκτρικής ενέργειας και από τους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας.

85. Η συλλογιστική αυτή επιβεβαιώνεται στο σημείο 59 της αποφάσεως PreussenElektra, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η υποχρέωση, που είχε επιβληθεί στις ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, να αγοράζουν σε καθορισμένα ελάχιστα όρια τιμών το παραγόμενο από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ηλεκτρικό ρεύμα δεν συνεπάγεται άμεση ή έμμεση μεταφορά κρατικών πόρων στις επιχειρήσεις που είναι παραγωγοί αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος. Όπως το επίμαχο στη διαφορά της κύριας δίκης πλεονέκτημα, το πλεονέκτημα που εξετάστηκε στη συγκεκριμένη υπόθεση χρηματοδοτούνταν επίσης από ιδιωτικές επιχειρήσεις[29].

86. Επομένως, τόσο υπό τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης όσο και υπό εκείνες που οδήγησαν στην έκδοση της αποφάσεως PreussenElektra, το κράτος δεν ανέθεσε στις επιχειρήσεις στις οποίες επιβλήθηκε υποχρέωση προμήθειας να διαχειρίζονται κρατικό πόρο, αλλά οι επιχειρήσεις υπέχουν υποχρέωση αγοράς μέσω των δικών τους οικονομικών πόρων[30].

87. Η ΕΝΕΑ και η Επιτροπή επιχείρησαν να διακρίνουν τις περιστάσεις της υποθέσεως PreussenElektra από εκείνες της υπό κρίση διαφοράς, αντλώντας επιχείρημα από την πλειοψηφική συμμετοχή του πολωνικού Δημοσίου στο κεφάλαιο αρκετών προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας στους οποίους επιβλήθηκε η προβλεπόμενη στο άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια υποχρέωση προμήθειας[31].

88. Παρ' όλα αυτά, για τους λόγους που εκτίθενται κατωτέρω, εκτιμώ ότι το επιχείρημα αυτό είναι απορριπτέο.

29 Βλ. απόφαση της 13ης Μαρτίου 2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, σκέψεις 17 έως 22 και 56).

30 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, EU:C:2008:413, σκέψη 74), καθώς και της 19 Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψεις 34 και 35).

31 Καίτοι στην υπό κρίση διαφορά το κράτος είναι ο μέτοχος πλειοψηφίας στις επιχειρήσεις που υπέχουν την υποχρέωση προμήθειας, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 13ης Μαρτίου 2001, PreussenElektra, οι μέτοχοι πλειοψηφίας των επιχειρήσεων ήταν ιδιώτες (C-379/98, EU:C:2001:160, σκέψη 55).

2) Επί της πλειοψηφικής συμμετοχής του κράτους στο κεφάλαιο ορισμένων προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας

89. Κατά το επιχείρημα που πρόβαλαν η ΕΝΕΑ και η Επιτροπή, το γεγονός και μόνο της πλειοψηφικής συμμετοχής του κράτους στο κεφάλαιο αρκετών προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας αρκεί για να μετατραπούν οι πόροι των εν λόγω προμηθευτών σε κρατικούς πόρους, κατά την κρίση του Δικαστηρίου στις σκέψεις 33 έως 38 της αποφάσεως Stardust Marine [32].

90. Συναφώς, η ΕΝΕΑ επισημαίνει ότι, το 2006, οι ελεγχόμενες από το πολωνικό κράτος επιχειρήσεις κατείχαν ποσοστό πωλήσεων στους τελικούς καταναλωτές άνω του 80 % της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και αγόρασαν άνω του 85 % της ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή.

91. Δεν μπορώ να συμφωνήσω με τη συλλογιστική αυτή. Κατά την άποψή μου, το γεγονός ότι το πολωνικό κράτος κατείχε την πλειοψηφία του κεφαλαίου προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας δεν επαρκεί, αφ' εαυτού, για να διαπιστωθεί η χρησιμοποίηση κρατικών πόρων.

92. Ειδικότερα, κατά την άποψή μου, η ερμηνεία της αποφάσεως Stardust Marine [33] που προτείνει η Επιτροπή είναι τυπολατρική και επιλεκτική, καθόσον απομονώνει ορισμένα σημεία της εν λόγω αποφάσεως χωρίς να λαμβάνει υπόψη ούτε την περίπτωση που υποβλήθηκε στην εκτίμηση του Δικαστηρίου στην εν λόγω υπόθεση ούτε τη συλλογιστική που αυτό ανέπτυξε στη συνέχεια της εν λόγω αποφάσεως.

93. Συγκεκριμένα, πρώτον, η εν λόγω απόφαση [34] αφορούσε μια πολύ συγκεκριμένη περίπτωση, ήτοι την περίπτωση οικονομικού πλεονεκτήματος χορηγηθέντος σε ιδιωτική επιχείρηση (τη Stardust Marine) από άλλη ιδιωτική επιχείρηση (την Crédit Lyonnais και τις θυγατρικές της), στην οποία το κράτος ήταν μέτοχος πλειοψηφίας και την οποία το κράτος χρησιμοποιούσε ως χρηματοδοτικό του βραχίονα.

94. Επομένως, η συγκεκριμένη περίπτωση αφορά την άσκηση από το κράτος της εξουσίας ελέγχου που του παρέχει η ιδιότητά του ως μετόχου πλειοψηφίας σε ιδιωτική επιχείρηση. Όπως επισήμανε το Δικαστήριο στη σκέψη 38 της ίδιας αποφάσεως, «το [κράτος] έχει κάλλιστα τη δυνατότητα, ασκώντας αποφασιστική επιρροή επί των επιχειρήσεων αυτών, να κατευθύνει τη χρησιμοποίηση των πόρων τους προς τη χρηματοδότηση π.χ. της παροχής ειδικών οφελών σε άλλες επιχειρήσεις».

95. Εντούτοις, η υπό κρίση διαφορά αφορά περίπτωση πολύ πιο διαφορετική από εκείνη που υποβλήθηκε στην κρίση του Δικαστηρίου στην ως άνω απόφαση, δηλαδή πλεονέκτημα προβλεπόμενο από νομοθετική ρύθμιση γενικής εφαρμογής. Με άλλα λόγια, η εξουσία ελέγχου του κράτους, ως μετόχου πλειοψηφίας, η οποία μνημονεύεται στη σκέψη 38 της αποφάσεως Stardust Marine [35], δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο της υπό κρίση διαφοράς, καθόσον το πλεονέκτημα χορηγήθηκε μέσω της ασκήσεως της νομοθετικής εξουσίας του κράτους.

96. Ο αλυσιτελής χαρακτήρας της εξουσίας ελέγχου του κράτους, ως μετόχου πλειοψηφίας, επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η επίμαχη νομοθεσία εφαρμόζεται αδιακρίτως στους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας στους οποίους το κράτος είναι μέτοχος πλειοψηφίας και σε εκείνους στους οποίους μέτοχοι πλειοψηφίας είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις, όπως η επίμαχη ρύθμιση στην υπόθεση PreussenElektra.

32 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).
33 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).
34 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).
35 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).

97. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, εκτιμώ ότι η συλλογιστική που ανέπτυξε το Δικαστήριο στην απόφαση Stardust Marine [36] δεν ισχύει για τις περιστάσεις της υπό κρίση διαφοράς, δεδομένου ότι αφορά περίπτωση διαφορετική από εκείνη που υποβάλλεται στην κρίση του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της υπό κρίση διαφοράς.

98. Δεύτερον, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το Δικαστήριο θα εκτιμήσει ότι η συλλογιστική που ανέπτυξε στην απόφαση Stardust Marine [37] ισχύει για τις περιστάσεις της υπό κρίση διαφοράς, το Δικαστήριο επισήμανε ρητώς στις σκέψεις 50 και 51 της εν λόγω αποφάσεως ότι η πλειοψηφική συμμετοχή του κράτους στο κεφάλαιο επιχειρήσεως δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι πληρούται η προϋπόθεση που αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού, την οποία εξέτασα στην προηγούμενη ενότητα [38].

99. Συγκεκριμένα, σε μια τέτοια περίπτωση, για να καταλογιστεί το πλεονέκτημα στο κράτος πρέπει να αποδεικνύεται η πραγματική άσκηση από το κράτος της εξουσίας ελέγχου που του παρέχει η ιδιότητα του μετόχου πλειοψηφίας, όπως επισήμανε το Δικαστήριο στη σκέψη 52 της εν λόγω αποφάσεως. Συναφώς, υπογραμμίζω ότι η συγκεκριμένη εμπλοκή των δημόσιων αρχών, την οποία μνημονεύει το Δικαστήριο στις σκέψεις 52 έως 56 της εν λόγω αποφάσεως, απορρέει από την άσκηση όχι της νομοθετικής εξουσίας του, αλλά της εξουσίας ελέγχου που του παρέχει η ιδιότητα του μετόχου πλειοψηφίας.

100. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ρητώς το γεγονός ότι η συμπεριφορά της ΕΝΕΑ δεν εξαρτάτο από οδηγίες των δημόσιων αρχών. Γενικότερα, και όπως εξήγησα στα σημεία έως των παρουσών προτάσεων, από τα στοιχεία της δικογραφίας που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο συνάγεται ότι η συμπεριφορά της ΕΝΕΑ, ιδίως η απόφαση να απορρίψει προσφορές πωλήσεως ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή κατά το 2006, είναι απόρροια εμπορικών αποφάσεων που λήφθηκαν με απόλυτη αυτονομία από ιδιωτική επιχείρηση.

101. Στην πραγματικότητα, η ύπαρξη και μόνο της διαφοράς της κύριας δίκης μεταξύ της ΕΝΕΑ και του πολωνικού κράτους καταδεικνύει ab absurdo ότι η συγκεκριμένη προϋπόθεση δεν πληρούται, δεδομένου ότι η ΕΝΕΑ αθέτησε την υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή, τούτο δε αντίθετα προς τη βούληση του πολωνικού κράτους.

102. Τρίτον, προσθέτω ότι, στην πράξη, η ερμηνεία που προτείνουν η ΕΝΕΑ και η Επιτροπή ενέχει τον κίνδυνο υπαγωγής στη σχετική ρύθμιση περιπτώσεων που δεν θα έπρεπε να εμπίπτουν σε αυτήν, ο οποίος επισημαίνεται στο σημείο 69 των παρουσών προτάσεων. Συγκεκριμένα, η εν λόγω ερμηνεία θα οδηγούσε στον χαρακτηρισμό ως κρατικής ενισχύσεως κάθε πλεονεκτήματος που προβλέπεται από εθνική νομοθεσία όταν αυτό συνεπάγεται οποιοδήποτε μειονέκτημα για τους πόρους άλλης επιχειρήσεως στην οποία το κράτος είναι μέτοχος πλειοψηφίας. Ενδεικτικώς, νομοθετική ρύθμιση η οποία καθιερώνει ελάχιστο όριο τιμής ανώτερο της πραγματικής αξίας ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας θα πρέπει να χαρακτηρίζεται κρατική ενίσχυση εφόσον επιχείρηση στην οποία το κράτος είναι μέτοχος πλειοψηφίας αγοράζει το εν λόγω προϊόν ή την εν λόγω υπηρεσία. Εκτιμώ ότι ένα τέτοιο αποτέλεσμα δύσκολα μπορεί να συνάδει με την απόφαση που εκδόθηκε στην υπόθεση van Tiggele [39].

103. Κατά την άποψή μου, η διασταλτική αυτή ερμηνεία είναι αποτέλεσμα τυπολατρικής θεωρήσεως συνιστάμενης στην τεχνητή σύγχυση διαφορετικών θέσεων της νομολογίας του Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, φρονώ ότι δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι πληρούται η προϋπόθεση που αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού, λόγω της υπάρξεως νομοθεσίας, κατ' εφαρμογήν της σκέψεως 18 της

36 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).

37 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).

38 Βλ. επίσης, υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, Commerz Nederland (C-242/13, EU:C:2014:2224, σκέψη 31).

39 Απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 1978 (82/77, EU:C:1978:10, σκέψεις 24 έως 26). Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο καθορισμός κατώτατων τιμών λιανικής πωλήσεως δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, δεδομένου ότι τα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας παρεμβάσεως στη διαμόρφωση των τιμών για τους διανομείς του προϊόντος επιβαρύνουν αποκλειστικά τους καταναλωτές και δεν χορηγούνται, ούτε άμεσα ούτε έμμεσα, με κρατικούς πόρους.

αποφάσεως Association Vent De Colère! κ.λπ.[40], και να υποστηριχθεί εν συνεχεία ότι η προϋπόθεση που αφορά τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων πληρούται λόγω της πλειοψηφικής συμμετοχής του κράτους στο κεφάλαιο επιχειρήσεων που αφορά η εν λόγω νομοθεσία, κατ' εφαρμογήν της σκέψεως 38 της αποφάσεως Stardust Marine[41]. Συγκεκριμένα, οι δύο αυτές νομολογιακές θέσεις αφορούν διαφορετικές περιπτώσεις, ήτοι αυτήν της χορηγήσεως πλεονεκτήματος από το κράτος κατά την άσκηση της νομοθετικής εξουσίας του (απόφαση Association Vent De Colère! κ.λπ.) και αυτήν της χορηγήσεως πλεονεκτήματος από το κράτος κατά την άσκηση της εξουσίας ελέγχου που διαθέτει ως μέτοχος πλειοψηφίας (απόφαση Stardust Marine). Επομένως, τα συμπεράσματά τους πρέπει να εφαρμόζονται με διαφορετικό τρόπο.

104. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η πλειοψηφική συμμετοχή του κράτους στο κεφάλαιο ορισμένων επιχειρήσεων οι οποίες υπέχουν την υποχρέωση προμήθειας που προβλέπεται στο άρθρο 9a, παράγραφος 8, του νόμου για την ενέργεια δεν θεμελιώνει χρησιμοποίηση κρατικών πόρων κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

3) Επί της απουσίας υποχρεωτικής εισφοράς ή μηχανισμού αντισταθμίσεως

105. Λαμβανομένων υπόψη ορισμένων επιχειρημάτων των διαδίκων, θα ήθελα ακόμη να διακρίνω εν συντομία τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης από εκείνες που οδήγησαν στην έκδοση των αποφάσεων στις υποθέσεις Essent Netwerk Noord κ.λπ., καθώς και Association Vent De Colère! κ.λπ.[42].

106. Υπενθυμίζεται ότι οι δύο αυτές αποφάσεις αφορούσαν υποχρεωτικές εισφορές των οποίων το ύψος και ο τρόπος διαθέσεως καθορίζονταν από τον νόμο. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τέτοιοι μηχανισμοί χρηματοδοτήσεως συνιστούν παρεμβάσεις μέσω κρατικών πόρων[43].

107. Οι περιστάσεις όμως της διαφοράς της κύριας δίκης διαφέρουν, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνουν κανέναν αντίστοιχο μηχανισμό χρηματοδοτήσεως μέσω του οποίου το πολωνικό κράτος να οργανώνει την είσπραξη υποχρεωτικών εισφορών, των οποίων το ύψος και ο τρόπος διαθέσεως προβλέπονταν από τον νόμο.

108. Συγκεκριμένα, όπως εξήγησα στο σημείο 44 των παρουσών προτάσεων, η παρέμβαση του πολωνικού κράτους περιορίζεται στην επιβολή στους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας της ως άνω υποχρεώσεως προμήθειας και στον καθορισμό μέγιστης τιμής για την πώληση ηλεκτρικής ενέργειας στους τελικούς καταναλωτές.

109. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, το οποίο είναι παρόμοιο με εκείνο της υποθέσεως PreussenElektra, το κράτος δεν έχει αναθέσει στους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας να διαχειρίζονται έναν κρατικό πόρο, αλλά οι προμηθευτές υπέχουν υποχρέωση αγοράς μέσω των δικών τους χρηματικών πόρων[44].

40 Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, (C-262/12, EU:C:2013:851).

41 Απόφαση της 16ης Μαΐου 2002, Γαλλία κατά Επιτροπής, καλούμενη «Stardust Marine» (C-482/99, EU:C:2002:294).

42 Αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, EU:C:2008:413), καθώς και της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851).

43 Βλ. αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, EU:C:2008:413, σκέψεις 19 και 65 έως 75), καθώς και της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψεις 3 και 22 έως 37).

44 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, EU:C:2008:413, σκέψη 74), καθώς και της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψεις 34 έως 36).

110. Συναφώς, τονίζω ότι σκοπός του καθορισμού μέγιστης τιμής για την πώληση ηλεκτρικής ενέργειας στους τελικούς καταναλωτές ήταν η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των συμφερόντων των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας και των συμφερόντων των τελικών καταναλωτών, όπως υποστήριξε η Πολωνική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ώστε να αποφευχθεί η πλήρης μετακύλιση από τους πρώτους στους δεύτερους του επιπλέον κόστους της υποχρεώσεως προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή.

111. Επομένως, ο καθορισμός της μέγιστης αυτής τιμής, ο οποίος περιορίζει τη δυνατότητα των προμηθευτών ηλεκτρικής ενέργειας να μετακυλίουν το επιπλέον κόστος που προκύπτει από την υποχρέωση προμήθειας, είναι το στοιχείο που διακρίνει τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης από εκείνες της υποθέσεως Association Vent De Colère! κ.λπ., η οποία αφορούσε εθνική ρύθμιση που διασφάλιζε ιδίως την πλήρη αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους που συνεπαγόταν η αγορά ηλεκτρισμού παραγόμενου από αιολική ενέργεια [45].

112. Εν αντιθέσει προς όσα υποστήριξε η Επιτροπή, η ύπαρξη της συγκεκριμένης μέγιστης τιμής πωλήσεως δεν σημαίνει ότι προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας, όπως η ΕΝΕΑ, διαχειρίζεται κρατικούς πόρους κατά την έννοια της νομολογίας στις υποθέσεις Ιταλία κατά Επιτροπής και Steinike & Weinlig [46].

113. Συγκεκριμένα, και όπως επισήμανε η ίδια η Επιτροπή, στις δύο ως άνω υποθέσεις το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι πόροι οι οποίοι χρηματοδοτούνται από υποχρεωτικές εισφορές επιβαλλόμενες από τη νομοθεσία ενός κράτους, οι οποίοι αποτελούν αντικείμενο διαχειρίσεως και διατίθενται σύμφωνα με την εν λόγω νομοθεσία, μπορούν να θεωρηθούν ως κρατικοί πόροι κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ακόμη και αν υπεύθυνες για τη διαχείρισή τους είναι οντότητες διαφορετικές από τη δημόσια αρχή [47].

114. Εντούτοις, η εν λόγω νομολογία δεν είναι λυσιτελής έναντι των περιστάσεων της διαφοράς της κύριας δίκης, δεδομένου ότι, όπως εξέθεσα ανωτέρω, το πολωνικό κράτος επέβαλε απλώς υποχρέωση προμήθειας και μέγιστη τιμή πωλήσεως, χωρίς να θεσπίσει υποχρεωτική εισφορά ούτε να προβλέψει πόρους για τη διάθεση του προϊόντος τέτοιων εισφορών.

115. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, εκτιμώ ότι η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή δεν συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων και, ως εκ τούτου, δεν συνιστά κρατική ενίσχυση κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

4. Επί της δυνατότητας του πλεονεκτήματος να επηρεάσει τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και να νοθεύσει τον ανταγωνισμό

116. Χάριν πληρότητας, και για την περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας χρηματοδοτείται από κρατικούς πόρους, επιθυμώ να εξετάσω εν συντομία τις προϋποθέσεις που αφορούν τη δυνατότητα επηρεασμού των συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών και τη νόθευση του ανταγωνισμού.

45 Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Association Vent De Colère! κ.λπ. (C-262/12, EU:C:2013:851, σκέψεις 14, 26, 36 και 37).

46 Αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 1974, Ιταλία κατά Επιτροπής (173/73, EU:C:1974:71), και της 22ας Μαρτίου 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52).

47 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 2ας Ιουλίου 1974, Ιταλία κατά Επιτροπής (173/73, EU:C:1974:71, σκέψη 35), καθώς και της 22ας Μαρτίου 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, σκέψεις 1 και 21).

117. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, για τον χαρακτηρισμό ενός μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως, απαιτείται να εξετασθεί μόνον αν η χορηγούμενη ενίσχυση δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και όχι να αποδειχθεί αν η ενίσχυση αυτή έχει πραγματικές επιπτώσεις στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και αν όντως νοθεύει τον ανταγωνισμό [48].

118. Ειδικότερα, όταν ενίσχυση χορηγούμενη από κράτος μέλος ενισχύει τη θέση μιας επιχειρήσεως σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που την ανταγωνίζονται στο ενδοευρωπαϊκό εμπόριο, οι τελευταίες πρέπει να θεωρούνται ότι επηρεάζονται από την ενίσχυση [49].

119. Εξάλλου, δεν είναι αναγκαίο η επιχείρηση που έλαβε την ενίσχυση να μετέχει η ίδια στο ενδοευρωπαϊκό εμπόριο. Ειδικότερα, στην περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος χορηγεί ενίσχυση σε επιχείρηση, η δραστηριότητά της στο εσωτερικό μπορεί να διατηρηθεί ή να αυξηθεί, με συνέπεια να μειώνονται οι δυνατότητες των εγκαταστημένων σε άλλα κράτη μέλη επιχειρήσεων να διεισδύσουν στην αγορά αυτού του κράτους μέλους. Επιπλέον, η ενίσχυση επιχειρήσεως που μέχρι τότε δεν μετείχε στο ενδοευρωπαϊκό εμπόριο ενδέχεται να καταστήσει δυνατή τη διείσδυσή της στην αγορά άλλου κράτους μέλους [50].

120. Τέλος, δεν υφίσταται κάποιο όριο ή ποσοστό κάτω από το οποίο να μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν επηρεάζεται το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Συγκεκριμένα, το σχετικά χαμηλό ύψος μιας ενισχύσεως ή το σχετικά μέτριο μέγεθος της λαμβάνουσας την ενίσχυση επιχειρήσεως δεν αποκλείουν a priori τη δυνατότητα επηρεασμού των συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών [51].

121. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, η επίμαχη υποχρέωση προμήθειας βελτιώνει την ανταγωνιστική θέση των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, δεδομένου ότι αυξάνει τη ζήτηση για το συγκεκριμένο είδος ηλεκτρικής ενέργειας, γεγονός που τείνει να αυξάνει τις πωλούμενες ποσότητες και την τιμή πωλήσεως [52].

122. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι αναμφισβήτητα η εν λόγω υποχρέωση μπορεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

123. Επιπλέον, οι ενδοευρωπαϊκές συναλλαγές επηρεάζονται από την εν λόγω υποχρέωση προμήθειας, καθόσον αυτή βελτιώνει την ανταγωνιστική θέση των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή, τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στις εξαγωγές, σε σχέση με τη θέση των παραγωγών του συγκεκριμένου είδους ηλεκτρικής ενέργειας που είναι εγκαταστημένοι σε άλλα κράτη μέλη.

48 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 15ης Ιουνίου 2006, Air Liquide Industries Belgium (C-393/04 και C-41/05, EU:C:2006:403, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και της 16ης Απριλίου 2015, Τράπεζα Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, σκέψη 23).

49 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, Philip Morris Holland κατά Επιτροπής (730/79, EU:C:1980:209, σκέψη 11)· της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής (C-75/97, EU:C:1999:311, σκέψη 47), καθώς και της 16ης Απριλίου 2015, Τράπεζα Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

50 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής (C-75/97, EU:C:1999:311, σκέψη 47)· της 24ης Ιουλίου 2003, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415, σκέψεις 77 και 78), καθώς και της 16ης Απριλίου 2015, Τράπεζα Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, σκέψη 25).

51 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 1990, Βέλγιο κατά Επιτροπής (C-142/87, EU:C:1990:125, σκέψη 43)· της 29ης Απριλίου 2004, Ελλάδα κατά Επιτροπής (C-278/00, EU:C:2004:239, σκέψη 69 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· της 3ης Μαρτίου 2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130, σκέψη 32), καθώς και της 17ης Ιουλίου 2008, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (C-206/06, EU:C:2008:413, σκέψη 76).

52 Βλ. σημεία 58 έως 61 των παρουσών προτάσεων.

124. Προσθέτω ότι το Δικαστήριο αποφάνθηκε, στη σκέψη 77 της αποφάσεως Essent Netwerk Noord κ.λπ., ότι οικονομική ενίσχυση η οποία χορηγήθηκε στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας στις Κάτω Χώρες μπορούσε να επηρεάσει τις ενδοευρωπαϊκές συναλλαγές λαμβανομένου υπόψη, αφενός, του γεγονότος ότι αυτοί ανταγωνίζονταν τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας άλλων κρατών μελών και, αφετέρου, του πλαισίου ελευθερώσεως της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας και του έντονου ανταγωνισμού που προέκυψε από την ελευθέρωση αυτή [53]. Φρονώ ότι δεν συντρέχει λόγος να μην επεκταθεί η συλλογιστική αυτή στις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης.

125. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας μπορεί να επηρεάσει τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και να νοθεύσει τον ανταγωνισμό.

Β. Επί των συνεπειών της υποθετικής υπάρξεως κρατικής ενισχύσεως (δεύτερο και τρίτο ερώτημα)

126. Τα δύο αυτά ερωτήματα υποβάλλονται από το αιτούν δικαστήριο μόνο για την περίπτωση που η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας πρέπει να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, έχουν δε σημασία μόνο υπό την προϋπόθεση αυτή.

127. Δεδομένου ότι προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο ερώτημα ότι η εν λόγω υποχρέωση δεν συνιστά κρατική ενίσχυση, προτείνω επίσης στο Δικαστήριο να μην απαντήσει στα δύο άλλα υποβληθέντα ερωτήματα.

128. Εντούτοις, θα τα εξετάσω εν συντομία για την περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η εν λόγω υποχρέωση συνιστά κρατική ενίσχυση.

1. Επί της δυνατότητας επικλήσεως από την ΕΝΕΑ παραβάσεως της απαγορεύσεως εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων (δεύτερο ερώτημα)

129. Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει κατά πόσον προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας, ο οποίος αντιμετωπίζεται ως επιχείρηση «ελεγχόμενη από το κράτος» και υπέχει την επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας, μπορεί να επικαλεστεί ενώπιον εθνικού δικαστηρίου παράβαση του άρθρου 107 ΣΛΕΕ.

130. Συναφώς, κατά πάγια νομολογία, η εφαρμογή του συστήματος ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, όπως προκύπτει από το άρθρο 108 ΣΛΕΕ και τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται, αφενός, στην Επιτροπή και, αφετέρου, στα εθνικά δικαστήρια [54].

53 Απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008 (C-206/06, EU:C:2008:413). Εντούτοις, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι τα καταβληθέντα ποσά συνιστούσαν κρατική ενίσχυση καθόσον αποτελούσαν οικονομικό πλεονέκτημα και όχι αντιστάθμιση για την εκπλήρωση υποχρεώσεων δημοσίας υπηρεσίας (σκέψη 96 της αποφάσεως). Βλ., επίσης, απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, Ελλάδα κατά Επιτροπής (C-278/00, EU:C:2004:239, σκέψη 70), στην οποία το Δικαστήριο επισήμανε ότι το γεγονός ότι οι αποδέκτριες επιχειρήσεις δρουν σε τομέα ιδιαιτέρως εκτεθειμένο στον ανταγωνισμό μπορεί να έχει καθοριστική επιρροή για την εκτίμηση του αποτελέσματος μιας ενισχύσεως.

54 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires και Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, σκέψη 8), καθώς και της 8ης Δεκεμβρίου 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814, σκέψη 25).

131. Συγκεκριμένα, ενώ η εκτίμηση της συμβατότητας μέτρων ενισχύσεως προς την κοινή αγορά εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής, ενεργούσας υπό τον έλεγχο των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, τα εθνικά δικαστήρια μεριμνούν για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών σε περίπτωση παραβάσεως της προβλεπόμενης στο άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, απαγορεύσεως εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων [55].

132. Από τον ως άνω καταμερισμό των καθηκόντων μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών δικαστηρίων συνάγεται ότι οι πολίτες δεν μπορούν να προβάλλουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων την έλλειψη συμφωνίας μέτρου ενισχύσεως προς το άρθρο 107 ΣΛΕΕ. Με άλλα λόγια, το άρθρο 107 ΣΛΕΕ δεν αναπτύσσει άμεσο αποτέλεσμα [56].

133. Αντιθέτως, οι πολίτες μπορούν να προβάλλουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων την παράνομη εφαρμογή μέτρου ενισχύσεως σε σχέση με το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Η παρέμβαση των εθνικών δικαστηρίων οφείλεται στο άμεσο αποτέλεσμα που αναγνωρίζεται στο άρθρο 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ [57].

134. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το άμεσο αποτέλεσμα που αναγνωρίζεται στην απαγόρευση εφαρμογής το οποίο προβλέπεται στην οικεία διάταξη επεκτείνεται σε κάθε ενίσχυση που εφαρμόζεται χωρίς σχετική κοινοποίηση, σε περίπτωση δε κοινοποιήσεως, ισχύει το ίδιο κατά τη διάρκεια του προκαταρκτικού σταδίου και, αν η Επιτροπή κινήσει τη διαδικασία της κατ' αντιμωλία εξετάσεως του ζητήματος, μέχρι τη λήψη της τελικής αποφάσεως [58].

135. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε συναφώς ότι η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης ρύθμιση δεν αποτέλεσε αντικείμενο κοινοποιήσεως στην Επιτροπή βάσει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ [59]. Επομένως, εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι η υποχρέωση προμήθειας που καθιερώνει η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση πρέπει να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση, θα πρέπει να συναχθεί ότι εφαρμόστηκε κατά παράβαση της ως άνω διατάξεως.

136. Στο πλαίσιο αυτό, εκτιμώ ότι δεν συντρέχει κανένας λόγος για τον οποίο προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας, όπως η ΕΝΕΑ, να πρέπει να στερηθεί τη δυνατότητα να επικαλεστεί παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ για τον λόγο ότι ελέγχεται πλήρως ή κατά πλειοψηφία από το κράτος.

137. Όπως ορθώς υποστήριξε η Επιτροπή, το Δικαστήριο έχει ήδη δεχθεί κατ' επανάληψη τη δυνατότητα της οντότητας που χορηγεί μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση να επικαλεστεί το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, προκειμένου να ανακτήσει την ενίσχυση ή να σταματήσει τη χορήγησή της [60].

55 Βλ., ιδίως, αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires και Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, σκέψεις 9 και 10), καθώς και της 8ης Δεκεμβρίου 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

56 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 19ης Ιουνίου 1973, Capolongo (77/72, EU:C:1973:65, σκέψεις 4 έως 6)· της 22ας Μαρτίου 1977, Iannelli & Volpi (74/76, EU:C:1977:51, σκέψη 12), καθώς και της 22ας Μαρτίου 1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, σκέψεις 9 και 10).

57 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 1973, Lorenz (120/73, EU:C:1973:152, σκέψεις 7 και 8)· της 21ης Οκτωβρίου 2003, van Calster κ.λπ. (C-261/01 και C-262/01, EU:C:2003:571, σκέψη 53), καθώς και της 13ης Ιανουαρίου 2005, Streekgewest (C-174/02, EU:C:2005:10, σκέψη 17).

58 Βλ., ιδίως, απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires και Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, σκέψη 11).

59 Βλ. σημείο 27 των παρουσών προτάσεων.

60 Βλ. αποφάσεις της 3ης Μαρτίου 2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130)· της 8ης Δεκεμβρίου 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814), και της 17ης Σεπτεμβρίου 2014, Commerz Nederland (C-242/13, EU:C:2014:2224). Το Δικαστήριο έχει επίσης δεχθεί ότι ιδιώτης μπορεί να έχει συμφέρον να επικαλεσθεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων το άμεσο αποτέλεσμα της απαγορεύσεως εφαρμογής που προβλέπεται στο άρθρο 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ όχι μόνο για να εξαλείψει τα αρνητικά αποτελέσματα της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού που προήλθαν από χορήγηση παράνομης ενισχύσεως, αλλά επίσης για να επιτύχει την επιστροφή του φόρου που καταβλήθηκε κατά παράβαση της διατάξεως αυτής: βλ., ιδίως, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2005, Streekgewest (C-174/02, EU:C:2005:10, σκέψη 19).

138. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι στο δεύτερο ερώτημα θα έπρεπε να δοθεί η απάντηση ότι προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας όπως η ΕΝΕΑ, ο οποίος υπέχει την επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας, μπορεί να επικαλεστεί ενώπιον εθνικού δικαστηρίου παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

2. Επί της δυνατότητας επιβολής προστίμου λόγω αρνήσεως χορηγήσεως κρατικής ενισχύσεως (τρίτο ερώτημα)

139. Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει κατά πόσον το ενδεχόμενο να αντιβαίνει η υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή προς το άρθρο 107 ΣΛΕΕ αποκλείει τη δυνατότητα επιβολής προστίμου στην επιχείρηση που αθέτησε την εν λόγω υποχρέωση.

140. Όπως εξήγησα στην προηγούμενη ενότητα, οι πολίτες δεν μπορούν να επικαλεστούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων περιπτώσεις παραβάσεως του άρθρο 107 ΣΛΕΕ, αλλά μπορούν, αντιθέτως, να επικαλεστούν παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

141. Ως εκ τούτου, εκτιμώ ότι είναι σκόπιμο να αναδιατυπωθεί το υποβληθέν ερώτημα κατά τρόπο ώστε να αφορά, κατ' ουσίαν, το κατά πόσον η ενδεχόμενη παράνομη εφαρμογή, σε σχέση με το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, της επίμαχης στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρεώσεως προμήθειας αποκλείει τη δυνατότητα επιβολής προστίμου στην επιχείρηση που αθέτησε την εν λόγω υποχρέωση.

142. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ανέκυψε διαφωνία μεταξύ της ΕΝΕΑ και της Πολωνικής Κυβερνήσεως όσον αφορά τη χρήση από το εθνικό ταμείο για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των υδάτων του προϊόντος των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 56 του νόμου για την ενέργεια. Κατά την ΕΝΕΑ, το εν λόγω ταμείο χρησιμοποίησε το προϊόν των προστίμων ιδίως για τη χορήγηση δανείων και επιδοτήσεων σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από συμπαραγωγή. Κατά την Πολωνική Κυβέρνηση, η σχετική εθνική νομοθεσία επέτρεψε την εν λόγω χρήση μόνο από το 2007.

143. Συναφώς, επισημαίνω ότι το ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο δεν αφορά τη χρήση από το ως άνω ταμείο των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 56 του νόμου για την ενέργεια, αλλά αποκλειστικά και μόνο τα εθνικά μέτρα που καθιερώνουν την επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας. Εξάλλου, στην απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου δεν υπάρχει καμία διευκρίνιση όσον αφορά τη χρησιμοποίηση του προϊόντος των εν λόγω προστίμων. Χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο η εν λόγω χρησιμοποίηση να μπορεί να συνεπάγεται την ύπαρξη ενισχύσεως κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, εκτιμώ ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως.

144. Τούτου λεχθέντος, εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας συνιστά ενίσχυση κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η παράνομη εφαρμογή της εν λόγω υποχρεώσεως, σε σχέση με το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, αποκλείει τη δυνατότητα επιβολής προστίμου στην επιχείρηση που αθέτησε την εν λόγω υποχρέωση.

145. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, σύστημα κυρώσεων που τιμωρεί την αθέτηση υποχρεώσεως η οποία αναγνωρίστηκε ως αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης πρέπει να θεωρείται αντίθετο προς το δίκαιο της Ένωσης [61].

61 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 16ης Φεβρουαρίου 1978, Schonenberg κ.λπ. (88/77, EU:C:1978:30, σκέψη 16), της 28ης Μαρτίου 1979, Rivoira (179/78, EU:C:1979:89, σκέψη 14), της 3ης Ιουλίου 1980, Pieck (157/79, EU:C:1980:179, σκέψη 16), καθώς και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, Safalero (C-13/01, EU:C:2003:447, σκέψη 45).

VI. Πρόταση

146. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως ακολούθως στα ερωτήματα που υπέβαλε το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο, Πολωνία):

Η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης υποχρέωση προμήθειας σε ηλεκτρική ενέργεια από συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας, η οποία επιβλήθηκε από την εθνική νομοθεσία, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι το πλεονέκτημα που παρέχει στους παραγωγούς του συγκεκριμένου είδους ηλεκτρικής ενέργειας δεν χορηγείται μέσω κρατικών πόρων.